

SZERKESZTŐSÉGI VÉLEMÉNY

Górcső alatt a szegénység

A társadalmi kirekesztés leküzdését célzó közösségi program első ága az elemzések és a kutatások támogatására nyújt lehetőséget, hogy ezáltal jobban megismerhessük a társadalmi kirekesztés és szegénység európai jelenlétét. A program ezen belül konkrétan olyan eltérő témakörök tanulmányozását finanszírozta, mint például a mikrohitel, a statisztikai mutatók, a kultúrához való hozzáférés, illetve a gyermekszegénység.

A kutatás minden érintett szempontjából kulcsfontosságú szerepet tölt be az e társadalmi betegségekkel szemben vívott harcban. Az elemzés értelemszerűen nem szorítkozhat a számokra, ezek mellett a szegénységhez és a társadalmi kirekesztéshez vezető tényezők mindegyikéről számot kell adnia. Ez a fajta feltáró jellegű, kvalitatív szemlélet alkalmas arra, hogy a tudományos szakértők, a civil társadalom és a politikusok között olykor megnyíló szakadékot áthidalja.

Csak a szereplők fenti háromszögének megfelelő szervezése esetén van remény arra, hogy a világ végre megszabaduljon a szegénységtől: előbb alaposan meg kell értenünk a szegénység sokféle vonatkozását ahhoz, hogy a megfelelő szereplők megtehessék a szükséges lépéseket, a szegénységet és társadalmi kirekesztést elszenvető emberek érdekében, velük együttműködve.

A probléma ott kezdődik, hogy ezek a tanulmányok megjelenésük után gyakran feledésbe merülnek — ráadásul már eleve csak a kiválasztott kevesekhez jutnak el. A *Hálózati Hírek* mostani különszáma a területek és a megállapítások „makro-“ áttekintésével ezt a hibát próbálja jóvátenni, abban a reményben, hogy ezzel a kutatás eredményeinek közelebbi vizsgálatához is meghozza az olvasók kedvét.

V. Forest

A jelen számban bemutatott tanulmányok megtalálhatók a következő címen:

http://ec.europa.eu/comm/employment_social/social_inclusion/studies_en.htm

KUTATÁSOK AZ INTEGRÁCIÓ TERÜLETÉN

TARTALOM

Tematikus tanulmányok

- A romák széles körű megkülönböztetéssel szembesülnek
- A migránsok elfogadhatatlan lakáskörülményei
- A szegénység generációk közötti átörökítése
- „Második Esély” iskolák Görögországban
- A társadalmi befogadást támogató mikrohitel
- Az önálló vállalkozás helyzete Romániában
- A kultúrához való hozzáférés alapvető jog
- A digitális szakadék
- A szegénységet regionális szinten tükröző mutatók
- A Laeken-mutatók

Hírek Norvégiából

- A világ második leggazdagabb országa
- Norvégia és az EU: hosszú történet...
- Az EAPN Norvégia, mint partnerségi hálózat
- A szociális támogatás rendszere Norvégiában

TEMATIKUS TANULMÁNYOK

A romák helyzete a kibővített Európai Unióban

A romák, a cigányok és a vándorlók még mindig széles körű megkülönböztetéssel néznek szembe a mai Európában.

A romák az Európai Unió legnagyobb etnikai kisebbségi közösségét jelentik. Bár pontos számok nem állnak rendelkezésre, Európa egészében feltehetőleg tízmilliónál több roma él. A tanulmány azt a különböző területeken érvényesülő széles körű megkülönböztetést és társadalmi kirekesztést elemzi, amellyel a romáknak, cigányoknak és vándorlóknak szembe kell nézniük.

Oktatás

Csehországban az általános iskolás korú roma gyermekek 75%-át kiegészítő iskolákban oktatják. Németországban a roma gyermekeknek csak a fele jár egyáltalán iskolába, és közülük is igen nagy számban kerülnek ki — egyes területeken akár 80%-ban — a „speciális iskolák” tanulóira. Spanyolországban az elmúlt években sok állami iskolánál a gettósodás volt megfigyelhető, különösen a nagy roma lakossággal rendelkező területeken. Franciaországból, Dániából és az Egyesült Királyságból is faji szegregációról számoltak be az oktatásban.

Foglalkoztatás

A romák és más, „cigánynak” tekintett csoportok komoly akadályokba ütköznek a munkaerőpiacon, és ennek következtében aránytalanul nagy számban vannak közöttük a munkanélküliek: 2003-ban a szlovákiai roma lakosság 87,5%-a volt munkanélküli, szemben a lakosság egészében mért 14,2%-os aránnyal.

Ráadásul a munkaadók több országban is próbálkoznak olyan jegyzékek kiadásával, amelyben eleve kimondják, hogy „romák ne jelentkezzenek”. Néhány esetben sajnos a munkaügyi hivatalok is feltüntetik az álláskeresők etnikai hovatartozását az esetleges munkáltatók számára készített jegyzékekben, hogy azok rögtön láthassák, ki közülük a „cigány”.

Lakhatás

Európa-szerte elmondható, hogy a romák alacsony színvonalú, vagy rendkívül alacsony színvonalú lakáskörülmények között élnek, gyakran nyomornegyedde romlott gettóban, vagy településrészekben. A romák több országban is arról számoltak be, hogy a „föld is eltűnik a lábuk alól” a lakásokból/településekről történő kényszer-kiköltöztetések, illetve a szociális lakásállomány eladása folytán. Különösen a városokban és nagyvárosokban fordul elő gyakran, hogy a szociális lakhatásért folyamodó romák ezt nem kapják meg, illetve csak akkor kapják meg, ha az adott településnek van valamilyen külön programja a romák lakhatásának biztosítására.

Egészségügy

Igen sok helyről jelentették komoly közegészségügyi kockázatok, például a tuberkulózis előfordulását a romák körében. Bár a kábítószer-használat növekedésének a romák csak ugyanannyira vannak kitéve, mint a többi közösség, a hátrányos társadalmi-gazdasági körülményekről — mint a romák által tapasztaltak — ugyancsak tudjuk, hogy növelik az egyéni és a közösségi kockázatot. A bizonyítékok alapján úgy tűnik, hogy a kábítószerrel való visszaélés néhány roma közösségben emelkedő tendenciát mutat, de megbízható információ csak szórványosan áll rendelkezésre.

Szociális biztonság, adósság

Az elmúlt években néhány országban úgy módosították a törvényeket, hogy ezáltal megszűnt a romák jogosultsága a szociális támogatásra. A szociális védelem területéről néhány esetben a romákkal szembeni közvetlen megkülönböztetést is jelentettek. Romániában például néhány helyi hatóság fajilag megkülönböztető módon, önkényes eszközökkel vizsgálta a szociális ellátásokra való jogosultságot.

„A föld is eltűnik a lábunk alól”

Sok roma közösségben az uzsorakölcsönök is tovább mélyítik a szegénység csapdáját. A kamatok láthatólag olykor elérik, vagy meghaladják a 100%-ot, az adósság behajtásában pedig a korábnál többször van jelen az erőszak vagy az azzal történő fenyegetés.

A személyes okmányok hiánya, hontalanság

Az alapjogok gyakorlásában, illetve a társadalmi integrációhoz elengedhetetlen szolgáltatásokhoz való hozzáférésben a romákat Európa-szerte komolyan akadályozza a személyes okmányok hiánya is. Szlovákiában például a romák közül sokan a tartózkodási engedély hiányában nem jutnak hozzá a különféle alapvető szolgáltatásokhoz. Szélsőséges esetekben a romák még állampolgársággal sem rendelkeznek, és a hontalanság aggasztó jelensége néhány országban egyre gyakrabban merül fel a romák körében.

Forrás: „A romák helyzete a kibővített Európai Unióban”

A migránsok elfogadhatatlan lakáskörülményei

Az etnikai kisebbségi közösségekből származó emberek és a bevándorlók az EU lakáspiacán jobban ki vannak téve a kirekesztésnek.

Franciaországban több tanulmány is felhívta a figyelmet a rossz lakáskörülményekre, különösen a török, algériai, marokkói és fekete-afrikai származású személyek háztartásai esetében. Az Egyesült Királyságban a szociális lakások, a panelházak és a zsúfolt lakáskörülmények aránytalanul nagymértékben jellemzőek a bangladesi, karibi és afrikai háztartásokra. Az etnikai határok mentén történő szegregáció a lakhatásban az elmúlt években, Svédországban ugyancsak egyre határozottabbá vált. Belgiumban és Spanyolországban, ahol a lakástulajdon a jellemző használati forma, az etnikai hovatartozással a tulajdonviszony különbségei helyett inkább a rossz lakáskörülmények járnak együtt. Magyarországon, Romániában és Szlovéniában a migránsok száma alacsony, a roma populáció viszont különféle társadalmi-gazdasági hátrányoktól szenved, ami rossz lakáskörülményekben is tükröződik. Ebben az ország csoportban a roma közösséget sújtó szegénység tárgyi megjelenési formái között a rossz lakáskörülmények és a városi szegregáció a legsúlyosabb tünetek közé tartoznak.

Forrás: „Politikai intézkedések a migránsok és etnikai kisebbségek rendszeres lakhatáshoz való hozzáféréseinek biztosítására”

A szegénység generációk közötti átörökítésének megelőzése

A szegénység visszaszorítása a gyermekek és a fiatalok körében az EU napirendjében az élen áll.

Az elmúlt 20 év során a gyermekszegénység európai rátái a társadalmi változásokat és átmeneteket követve jelentős emelkedést mutattak. Az okok sokfélék voltak: a magas munkanélküliségi ráták, az ideiglenes és rosszul fizetett foglalkoztatás, a családszerkezetek növekvő sokfélesége, amihez az egyedülálló szülők számának gyarapodása társult stb.

Az EU-ban 2001-ben a 16 évnél fiatalabb, eltartott gyermekek 19%-a élt alacsony jövedelmű háztartásban (szemben a felnőttek 15%-ával). A gyermekszegénység nemzeti rátái ugyanakkor az északi országok 5%-os aránya és a Portugáliában mért 27% között változnak. A pénzügyi szegénység sokszor csak egy része a nélkülöző élethelyzetnek, amely kihat a gyermek fejlődésére, és korlátok közé szorítja a jövőre szóló esélyeit.

Az egészségügyi problémák, az alacsony iskolai végzettség, az alacsony önbecsülés és a rossz közérzet, a viselkedési problémák, illetve a társas kapcsolatok korlátozottsága csak néhány azon problémák közül, amelyek a szegénységben élő gyermekeket tehetősebb társaiknál gyakrabban sújtják.

A gyermekszegénység láthatóvá tétele

A gyermekszegénység ennek megfelelően az EU számos tagállamában kiemelt kérdéssé vált, és komoly erőfeszítéseket tettek a szegénységben felnövő gyermekek számának csökkentésére, illetve a szegénység generációk közötti átörökítésének megelőzésére. Az előrehaladás egyenetlen: néhány országban már világos célokat is kitűztek a gyermekszegénység felszámolásában, mások most kezdik a stratégiák kidolgozását, egyes tagállamok pedig egyelőre nem tekintik politikai prioritásnak a gyermekszegénységet. Ebben az összefüggésben a gyermekszegénységről szóló

tanulmány célja, hogy láthatóvá tegye a szegénységben élő európai gyermekek helyzetét, és támogassa az először a gyermekszegénység csökkentésére és megelőzésére, másodsor pedig a gyermekek és fiatalok társadalmi integrációjának ösztönzésére irányuló koherens stratégiák kidolgozását. A jelentés példaképpen hat EU-tagállam — Franciaország, Németország, Görögország, Hollandia, Svédország és az Egyesült Királyság — helyzetét elemzi, az összehasonlítás érdekében az Egyesült Államokra is kitérve.

A fiatalok munkanélkülisége és a tanulmányok idő előtti félbehagyása

Egy másik, 13 országra kiterjedő tanulmány (Ausztria, Bulgária, Dánia, Finnország, Görögország, Olaszország, Lengyelország, Portugália, Románia, Szlovákia, Szlovénia, Spanyolország és az Egyesült Királyság) különösen a fiatalok munkanélküliségét és a tanulmányok korai félbehagyását tárgyalja. A fiatalok munkanélküliségi rátái az ausztriai és dániai 5,6% és a Lengyelországban mért 14,2% között mozognak. A tanulmányok korai félbehagyását tekintve Szlovéniában 4,2%-os rátát, ezzel szemben Portugáliában 39,4%-os arányt regisztráltak.

Míg Szlovákiában és Lengyelországban a fiatalok jellemzően tovább maradnak az oktatásban a munkanélküliséget megelőzendő (ez az „elriasztott” munkavállalói hatás az Egyesült Királyságban is érvényesül), Olaszországban vagy Spanyolországban, illetve Portugáliában inkább kilépnek az oktatásból, amint álláslehetőségük adódik, még akkor is, ha ez bizonytalan és/vagy a nem hivatalos gazdaságba tartozik.

A fiatalok körében tapasztalt szegénység nemcsak a munkanélkülieket érinti — az ellátási jogosultságtól függően — hanem egyre gyakrabban a foglalkoztatottakat is. Az EU szintjén a fiatalok körében mért szegénységi ráta magasabb az összesített átlagnál (2001-ben 19% volt, szemben a 16%-kal), de a különbség is változó, így Szlovéniában 10%, Olaszországban pedig 25%. Különösen a fiatalok körében emelkedett meg a nem tipikus foglalkoztatás előfordulása — ez főleg határozott időre szóló szerződést, illetve részmunkaidőt jelent — olyannyira, hogy bizonyos közegekben jócskán túl is lépi a fiatal munkaerő felét (különösen Finnországban,

Lengyelországban, Szlovéniában és Spanyolországban). Az észak-európai országokban ez leggyakrabban meg is felel a fiatalok választásának, Közép-, Kelet- és Dél-Európa országaiban viszont sokszor inkább kényszerűségből, más lehetőség hiányában fogadják el ezt a foglalkoztatást. A nem bejelentett munkavégzés ugyancsak fontos szerepet tölt be Görögországban és Olaszországban, és jelentősége Közép- és Kelet-Európában is egyre nő.

Források: „Nemzetközi összehasonlításokat alkalmazó tematikus tanulmány a gyermekszegénység megelőzésében és csökkentésében legsikeresebb kombinált politikai válaszok elemzéséről és meghatározásáról” és „Tematikus tanulmány a hátrányos helyzetű fiatalokkal foglalkozó politikai intézkedésekről”

„Második esély” iskolák

A Görögországban működő „második esély” iskolák programja a 18 éves vagy idősebb, tanulmányaikat idő előtt abbahagyó fiataloknak kínál lehetőséget a kötelező oktatás teljesítésére, ezzel támogatva a munkaerőpiachoz való hozzáférésüket.

Az első „második esély” iskolát (SCS) Athén nyugati részén nyitották meg. A programot mára nemzeti szintre emelték, immár 32 működő iskolával. A finanszírozást az európai Szociális Alapból (75%) és nemzeti forrásokból (25%) biztosítják. A program fő tevékenységei a következők:

- Az SCS működésének terjesztése és bővítése,
- Felnőttoktatás biztosítása, illetve alapkészségek tanítása a sikeres munkahelyi és társadalmi beilleszkedés érdekében,
- Görög nyelvtanfolyamok biztosítása a felnőtt migránsok részére.

Az SCS-ben alkalmazott pedagógiai módszer nagyon erős személyes és személyre szabott tanár-diák viszonyra épül, aminek a csoportok kis létszáma is kedvez. Az iskolák szerves részét képezi a „projektmódszer” alkalmazása, a helyi közösség számára nyitott iskolák, a diákok igényeinek tiszteletben tartása, az innovatív tanítási módszerek, valamint a diákok értékelésének alternatív módszerei.

Lásd:

<http://www.ekep.gr/english/education/deuteris.a.sp>

A társadalmi befogadást támogató mikrohitel

Hogyan segíthet a mikrohitel, a mikroállalkozások fejlesztése és az egyéni vállalkozás a szegénységtől és társadalmi kirekesztéstől fenyegetett emberek helyzetén?

A „Politikai intézkedések a mikrohitel igénybevételének ösztönzésére” című tanulmány szerint a mikrohitel és az önfoglalkoztatást ösztönző kapcsolódó rendszerek a szegénység és a társadalmi kirekesztés veszélyével együtt élők számára az önálló vállalkozás révén megnyithatják az utat a társadalomban való részvételhez. A kutatás felmérte a szociális jóléti rendszer, a foglalkoztatási/vállalkozási rendszer és a pénzügyi rendszer között húzódó hidakat, illetve gátakat. A szerzők megítélése szerint ilyen integrált szemléletre van ugyanis szükség ahhoz, hogy „az önálló vállalkozást és a mikrofinanszírozást a társadalmi integráció hatékony politikai eszközévé emeljük”.

E tekintetben a következő nyolc országot mérték fel: Csehország, Franciaország, Németország, Lengyelország, Románia, Spanyolország, Svédország és az Egyesült Királyság.

Akadályok

A tanulmány szerint a szegénységet és társadalmi kirekesztést átélő személyek az önálló vállalkozáshoz és a mikroállalkozás-fejlesztéshez szükséges szolgáltatásokhoz való hozzáférésben négy fő akadállyal szembesülnek:

- Az egyéni körülményekkel kapcsolatos akadályok: a tartós munkanélküliségből fakadó önbizalomhiány; a készségek hiánya; egészségügyi jellegű akadályok; gondozási felelősségek stb.
- Az önálló vállalkozástól visszatartó akadályok: az alacsony, de biztos jövedelem, például az ellátások elvesztésének kockázata („az inaktivitás csapdája”); a társadalombiztosítási rendszerek felé fizetendő egyéni vállalkozói

járulékok nagysága; a finanszírozáshoz való hozzáférés feltételül szabott üzleti terv; a cégalapításra és -bejegyzésre vonatkozó szabályozói követelmények stb.

- A szociális rendszer és a foglalkoztatási/vállalkozási rendszer közötti akadályok: ha a szociális jóléti ellátások magasabbak az önálló vállalkozóként vagy munkabérből elérhető jövedelemnél, csökken az aktivitás keresésére való motiváció. Ráadásul a munkabérhez kötött juttatások, mint a munkanélküli biztosítás vagy a nyugdíjak az önálló vállalkozásba való átlépéskor elvesznek.
- A támogatási programokból kivezető stratégiák elégtelenségéből eredő akadályok: a legtöbb támogatási program csak a létrehozási szakaszra, illetve az önálló vállalkozónak nyújtott puha támogatásokra koncentrál.

Hidak

A tanulmány hat olyan vonatkozást mutat be, amelyek meghatározóak a mikrohitelben és az önálló vállalkozásban rejlő lehetőségek szempontjából:

- Vállalkozási környezet: Mennyire vállalkozó szellemű a társadalom, és mennyiben támogatja vállalkozóit?
- A mikroállalkozásokat körülvevő politikai környezet: Vannak-e az önálló vállalkozásnak kedvező általános, illetve a társadalmilag kirekesztetteket segítő külön politikai intézkedések?
- Jóléti híd: Mennyire fejlett az embereket a munkanélküliségből a foglalkoztatásba (az önfoglalkoztatást is beleértve) átvezetni hivatott rendszer?
- A mikrofinanszírozás jogi kerete: Létezik-e a mikrofinanszírozási szolgáltatásoknak kedvező jogi keret?
- Pénzügyi híd: A pénzügyi szolgáltatások elérhetőek-e a kirekesztett csoportok és az önálló vállalkozók számára?
- Finanszírozás és támogatás a mikrohitel-szolgáltatók számára: Kap-e támogatást a mikrohitel közvetlen, tartós finanszírozás formájában?

A kutatás több olyan érdekcsoportot, illetve érintettet határozott meg, akik hozzá tudnának járulni a mikrohitel, mint az önálló vállalkozást finanszírozó eszköz támogatását célzó politikai intézkedések kidolgozásához és végrehajtásához:

- A munkaügyi minisztériumok és a foglalkoztatási hivatalok támogathatják az önálló vállalkozást ösztönző intézkedéseket, mint a fizetett alkalmazás alternatíváját a munkanélküliek számára.
- A bankok a mikrohitelt nyújtó szervezetekkel kötött partnerség alapján meghatározhatják és kipróbálhatják a potenciális ügyfelek új csoportját.
- A szociális jóléti intézmények az önálló vállalkozást olyan aktivizáló lehetőségként kínálhatják fel, amely részben önfinanszírozó.
- A mikrovállalkozást/-finanszírozást támogató szervezetek hidakat képezhetnének a fent említett három érdekelt között, és ezért finanszírozásban részesülhetnének.

Forrás: „Politikai intézkedések a mikrohitel társadalmi integrációt segítő használatának ösztönzésére”

Az önálló vállalkozás helyzete Romániában

Az elmúlt években Romániában kifejezetten erős gazdasági növekedés volt tapasztalható, 2004-ben a GDP 5%-os növekedésével. A romániai munkaerőn belül igen nagy, 39% feletti az önfoglalkoztatók aránya; nagy részük a mezőgazdaságban dolgozik.

A bonyolult szabályozási rendszereknek való folyamatos megfelelés komoly kihívást jelent. Ennek, illetve a munkáltatók által a szociális alapok felé fizetendő járulékok nagyságának köszönhetően Romániában mindmáig jelentős mértékű a feketegazdaság. A gazdaság nem hivatalos ágazata a GDP akár 49%-át is kiteheti.

Jóléti, biztonsági hálóról Romániában gyakorlatilag nem beszélhetünk. A megélhetéshez még az ellátásokban részesülő személyeknek is valamilyen mellékes vállalkozói tevékenységet kell folytatniuk. A munkanélküliség a hivatalos értékek szerint alacsony, 6,6%-on áll, de a fiatalok és az iskolázottak körében általános. Az alulfoglalkoztatás ugyancsak fontos kérdés, akár a munkaerő 20%-át is érintheti. A lakosság egészéhez képest a romák kétszer akkora arányban vannak munka nélkül. Nem érzékelhető olyan, az önálló vállalkozás

indítását segítő programok működése, amelyek kifejezetten a társadalomból kirekesztett személyeket, például a romákat céloznák meg.

A kultúrához való hozzáférés, mint alapvető emberi jog

A kulturális tevékenységekhez való tényleges hozzáférés és az azokban való részvétel a befogadó társadalom egyik alapvető dimenziója.

A kulturális tevékenységekbe való bevonás sok esetben fontos lépés a társadalmi kirekesztés kezelésében. Ez a tanulmány arra enged következtetni, hogy a kulturális kirekesztettség leginkább a pénzügyileg és társadalmilag hátrányos helyzetben lévő csoportokat, a fiatalokat, a fogyatékkal élőket, a bevándorlókat és a menekülteket fenyegeti.

A tanulmány szerzői a nyolc érintett tagállamban (Dánia, Finnország, Franciaország, Németország, Olaszország, Spanyolország, Svédország és az Egyesült Királyság) számtalan különböző kezdeményezést fedeztek fel, a bevándorlók számára biztosított nyelvtanfolyamoktól kezdve egészen a különböző kultúrák hagyományait őrző iskolai dráma- vagy táncelőadásokig, illetve a kreatív iparágakban való foglalkoztatást ösztönző speciális projektekig. Ezek közé tartozhatnak a színházi műhelyek, a digitális médiaképzések, vagy éppen a rap-zenei központok, illetve az idősebbek számára helytörténeti csoportok létrehozása.

Az Internet hozzáférés kiterjesztésére valamennyi ország törekszik, amiben a könyvtárak és egyéb helyi közösségi létesítmények fontos szerepet játszanak az IKT-eszközhöz való hozzáférés biztosítása révén. Ez az idősebbek számára gyakran különösen fontos, mivel otthon kisebb valószínűséggel jutnak hozzá a számítógéphez, illetve az Internethez, és sokszor az új technológia kezeléséhez szükséges műszaki tudásuk is hiányzik.

Csekély politikai fontosság

Ezek a kezdeményezések a működésük szerinti földrajzi terület határain kívül sajnos gyakran ismeretlenek. Ez olykor azt tükrözi, hogy a központi kormányzat szintjén nincs meg a

motiváció arra, hogy a kulturális tevékenységekben való részvételt, mint a társadalmi kirekesztés kezelésének fontos eszközét aktívan ösztönözze.

A kultúra, mint a személyes bizalom építésének módja

A minisztériumok között nincs szisztematikus kapcsolat, és nem képviselnek koherens politikát ez ügyben, mivel a „kultúra” láthatólag viszonylag csekély politikai jelentőséggel bír. Megfigyelhető továbbá, hogy a korlátozott finanszírozás és a rövid távú célok és intézkedések meggátolják a társadalmi kirekesztés leküzdésében a kultúra által betölthető szerep széles körű elfogadását.

Emellett a legtöbb magas szintű kultúrpolitika elsősorban a meglévő intézményekre, így az örökségvédelemre, a művészeti galériákra, az előadó-művészetekre, könyvtárakra, múzeumokra vonatkozik, és a lakosság egészét veszi célba, nem pedig annak egyes részeit. A látogatók vagy a felhasználók számára összpontosítva könnyű szem elől téveszteni azt a tényt, hogy a különösen hátrányos helyzetűek mindeközben nem jutnak hozzá kulturális szolgáltatásokhoz és tevékenységekhez. Ez oda is vezethet, hogy a kirekesztett csoportokkal foglalkozó projektektől forrásokat vonnak el a nemzeti részvételi célok elérésének támogatása érdekében.

A helyi hivatalok jobban teljesítenek

A társadalmi kirekesztés leküzdésében a kultúra által betölthető pozitív szerep fel nem ismerése inkább nemzeti, mint helyi problémának tűnik. Számos olyan helyi hivatalra van példa, amelyek együttes munkával próbálnak megbirkózni a társadalmi kirekesztés többdimenziós problémájával. Ez az elérhető programok ötvözéséhez, a szociális védelmi intézkedéseket és az egészségügyi ellátáshoz és lakhatáshoz való hozzáférést, valamint a helyi kulturális projekteknél, sporttevékenységekben, oktatásban, képzésben és foglalkoztatásban való részvételt egyidejűleg magukban foglaló programokhoz vezet. Jó példa erre a németországi szociális város program, az Egyesült Királyságban pedig a városi megújulási program.

A helyi hivatalok azzal is tisztában vannak, hogy a kultúra milyen fontos szerepet tölthet be a személyes bizalom kiépítése, az identitás

megszilárdítása, a társadalmi kirekesztés megelőzése és a kreatív iparágakban, illetve más ágazatokban való foglalkoztatáshoz vezető utak szempontjából.

Forrás: „Nemzetközi összehasonlításokat alkalmazó tematikus tanulmány a szegénység és a társadalmi kirekesztés megelőzéséhez és csökkentéséhez hozzájáruló kultúrpolitikák és programok elemzéséről és meghatározásáról”

A digitális szakadék

A digitális szakadék kérdésében kezdetben az (otthoni) Internet hozzáférés terén meglévő különbségek álltak a középpontban. Az Internet kapcsolattal rendelkező európai háztartások aránya 2002. novemberben 43% volt, az országokénti vizsgálat azonban 14%-tól (Görögország) egészen 68%-ig (Hollandia) terjedő különbségeket takar.

Az Internet hozzáférés megléte számos említésre méltó társadalmi-demográfiai tényező mentén változik, amilyen például a jövedelem, az iskolázottsági szint, nem, kor, foglalkoztatási státusz, etnikai hovatartozás és a háztartás típusa (pl. az egyedülálló szülők). Az Internet hozzáférés a várakozásoknak megfelelően változik: minél magasabb az adott háztartás jövedelme, illetve minél fiatalabb, vagy „nyugatibb” az etnikai összetétele stb., annál nagyobb eséllyel van otthon Internet.

Nem meglepő, hogy ezek a változók befolyásolják az Internet hozzáférést. Ezt általában amellet szokták érvként felhozni, hogy a digitális szakadék nem is annyira digitális, mint inkább a társadalmi kirekesztés egy újabb megjelenési formája.

Forrás: „Tematikus tanulmány az információs technológiákhoz való hozzáférést ösztönző politikai intézkedésekről, mint a társadalmi kirekesztés leküzdésének módjáról”

Milyen mutatókkal tükrözhető a szegénység regionális szinten?

A szegénységet és a nélkülözést regionális szinten tükröző új mutatósor felé.

A „Regionális mutatók a társadalmi kirekesztés és a szegénység tükrözésére” című tanulmány a szegénység és társadalmi kirekesztés laeoni indikátoraiból indul ki. A szegénység, a nélkülözés és a társadalmi kirekesztés természetesen fontos területi vonatkozással bír, ami a regionális és helyi különbségek figyelembevételének szükségességére is felhívja a figyelmet.

Ideális körülmények között külön regionális elemzéseket lehetne készíteni az egyes mutatók által lefedett területeken, így például megkaphatnánk a NUTS régiók szerinti szegénységi rátát (*), a városi-vidéki osztályozást stb. A tanulmány szerint azonban „a részletesebb bontás bevezetése az adatok korlátozottsága miatt egyszerűen nem lehetséges, de önmagában nem is elegendő (...). Azzal is foglalkozni kell, hogy az elsősorban nemzeti szintű használatra kifejlesztett mutatókat szükséges-e olyan régióspecifikus mutatókkal kiegészíteni, amelyek alkalmasak lennének az alapvetően regionális aspektusok leképezésére.”

Új „portfólió”

A szerzők ezért a regionális politika és a kutatás kérdéseinek kezeléséhez összetettebb „mutató-portfólió” kidolgozását javasolják. A területi egységeket illetően a legjobb választásnak a NUTS régiókat tekintették, mivel a szociálpolitika kialakításában és végrehajtásában ezek a legáltalánosabban használt egységek.

A „szegénységi ráta” mutató, azaz a medián jövedelem 60%-a mellett a tanulmány egy sor, regionális szinten alkalmazható mutatót sorol fel:

- **A szegénységre való hajlam** — A szerzők szerint mindenkinél meghatározható a szegénységre, illetve nélkülözésre való hajlam, amely mérhető is;
- **Alapvető nem monetáris nélkülözés** — ez a legalapvetőbb szükségletek kielégítésére való képtelenséget jelenti, azaz például egy egyhetes utazást; a használt ruhák helyett újak vásárlását; csirkehúst vagy halat minden másnap, ha a háztartás úgy kívánja stb.
- **Másodlagos nem monetáris nélkülözés** — ez az általánosan kívánatosnak tekintett tárgyak kényszerű hiányát jelenti; ilyen pl.

az autó, a mikrohullámú sütő, színes tévé stb.

- **A lakásfelszerelés hiányosságai** — idetartoznak a lakás felszereltségének alapvető hiányosságai, így a kád vagy zuhany, beltéri vízőblítéses toalett, vezetékes melegvíz hiánya.
- **Rossz lakáskörülmények** — ez a lakóhely komoly fogyatékoságait jelenti, például lyukas tető, nedves falak, padló, alap stb.
- **Környezeti problémák** — ezek közé tartoznak a környékkel és a környezettel kapcsolatos problémák: zsúfoltság, zajos szomszédok vagy környék, sötét lakás; szennyezés, korom vagy más, közlekedési vagy ipari eredetű környezetvédelmi problémák.

Néhány adat az EU-15 országairól

Az olaszországi régiók közötti óriási eltérések különösen figyelemre méltóak. Az észak- és közép-olasz régiók az EU-15 NUTS1 szintű régiói közül a legalacsonyabb szegénységi ráta szerinti első 20%-ban található; ezzel szemben Dél-Olaszország régiói a legmagasabb szegénységi rátával rendelkező utolsó 20%-ban szerepelnek, két spanyol NUTS1 régió (Centro és Sur), illetve három brit NUTS1 régió (Yorkshire és Humberside, East Midlands, West Midlands) társaságában.

Az általános nem monetáris nélkülözési rátákat tekintve a legnagyobb egyenlőtlenséget mutató NUTS1 régiók egyben a monetáris jövedelem terén is az egyenlőtlenség legmagasabb fokán állnak. A legmagasabb nélkülözési ráta Portugália és Görögország egészében, Spanyolország és Olaszország déli részein mérhető (a Kanári-szigetek vezet, 34%-kal). A legalacsonyabb rátákkal rendelkező NUTS1 régiók Németországban vannak. Érdeemes megjegyezni, hogy a tanulmány az új tagállamokról kevés adatot közöl, mivel ezekben az országokban a közös mutatók csak nagyon korlátozott mértékben állnak rendelkezésre.

Forrás: „Regionális mutatók a társadalmi kirekesztés és a szegénység tükrözésére”, Università di Siena

() A Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúrája (NUTS) minden tagállamot egész számú NUTS 1 régiókra oszt fel, amelyeket egész számú NUTS 2 régiókra lehet tovább bontani és így tovább.*

A laekeni indikátorok

1. A szegénység által veszélyeztetett lakosság aránya a transzfereket is figyelembe véve, a szegénységi küszöböt a medián jövedelem 60%-ában meghatározva (nem, kor, leggyakoribb aktivitási státusz, háztartástípus és szolgálati idő szerinti bontásban; szemléltető példaként szerepelnek a tipikus háztartások értékei);
2. A jövedelem-eloszlás egyenlőtlensége (a legmagasabb és a legalacsonyabb jövedelmi ötödbe tartozók jövedelmének aránya)
3. A szegénység által tartósan veszélyeztetett lakosság aránya
4. Relatív jövedelmi medián, a szegénység által veszélyeztetett lakosság és a többi lakosok közötti szakadék
5. Regionális kohézió
6. Tartós munkanélküliségi ráta
7. A munkanélküli háztartásokban élő személyek
8. Az iskolából idő előtt lemorzsolódó, további oktatásban vagy képzésben részt nem vevő személyek
9. Születéskor várható élettartam
10. Saját bevallás szerinti egészségi állapot
11. A szegénység által veszélyeztetett lakosoknak a medián jövedelem 60%-ánál lévő szegénységi küszöb körüli megoszlása
12. Szegénységi ráta egy meghatározott időpontban
13. Szegénységi ráta a transzferek előtt
14. A jövedelem-eloszlás egyenlőtlensége (Gini-együttható)
15. A szegénység által tartósan veszélyeztetett lakosság aránya (a jövedelmi medián 50%-a)
16. Tartós munkanélküliségi arány
17. Nagyon hosszan tartó munkanélküliségi arány
18. Az alacsony iskolai végzettségű személyek száma

Lásd:

http://europa.eu.int/comm/employment_social/social_inclusion/indicators_en.htm

HÍREK NORVÉGIÁBÓL

A világ második leggazdagabb országa Kuvait után!

Norvégiában ennek ellenére sokan élnek pénzügyileg és társadalmilag kirekesztve...

A norvég kormány a közösségi cselekvési program keretében 2002 óta vesz részt a társadalmi integrációra vonatkozó nemzeti cselekvési tervek folyamatában. A kormány ekkor adta ki „A szegénység leküzdését célzó cselekvési tervet”.

Foglalkoztatás

A foglalkoztatási ráta Norvégiában meghaladja a 73%-ot. A munkaképes korú lakosságból azonban 700 000 fő avagy 15% (2005-ös adat) nincs jelen a munkaerőpiacon. A visszatérést segítő különféle munkaerő-piaci „aktivizáló” programokban vagy politikákban részt vevő csoportok számára 350 000 munkahelyre lenne szükség.

A szegénység ma

Hároméves időszakban mérve az EU definíciója szerint (a nemzeti medián jövedelem 60%-ánál rögzített küszöbvel) körülbelül 360 000 főt (avagy a lakosság 7,8%-át) érint a szegénység. A leggazdagabbak és a legszegényebbek közötti különbség nő, a szegénységi ráta pedig az 1999–2003 közötti időszak során 36%-kal emelkedett. A szegénységben élők közül 5200-an hajléktalanok.

Tervezett reformok és intézkedések

A szegénységellenes csoportok és a Jóléti Szövetség (lásd a következő oldalt) a kilencvenes évek kezdete óta sokat lobbizott a jóléti szektor reformjainak kikényszerítése érdekében. Idetartozik a jóléti szektor ezen szegénységellenes csoportoknak kedvezőbb átszervezésére vonatkozó követelésünk, hogy legyen egy olyan közigazgatási hivatal, amely segíti az érintetteket a munkához, nyugdíjhoz és társadalombiztosítási ellátásokhoz való hozzájutásban (egyablakos ügyintézés). Az ilyen csoportok számára ez különösen fontos.

Az első nagy eredmény ezen a nyáron várható az új igazgatási hivatalok megnyitása révén (új

munkaügyi és jóléti hivatal — NAV). Négy éven belül ezek a hivatalok valamennyi településen létre fognak jönni. Az EAPN Norvégia a tervezési szakaszban részt vett a munkacsoport munkájában, ennek során különösen a felhasználók igényeit próbálta közvetíteni, mind egyéni szinten, mind a rendszer reformja szintjén.

Hosszú út áll előttünk...

Még mindig sok a tennivaló, és mivel Norvégiában nincs érvényben jövedelmi alap, meg kell határoznunk a minimális jövedelem szintjét is. A szociális jóléti ellátások szintjének meghatározása Norvégiában az egyes települések felelősségi körébe tartozik. Az EAPN Norvégia ezért felszólított egy olyan garantált minimális jövedelem biztosítására, amelyet az állam finanszírozna, nem pedig a helyi hatóságok (ahogy ez jelenleg történik). A kormány nem kimondottan örül a követeléseinknek, ugyanakkor véleményünk szerint a szegénység felszámolása a gazdasági keretfeltételek javítását is jelentené mindazok számára, akik egyelőre a „partvonalon” várakoznak.

Az 1999–2003 közötti időszakban a szegénységi ráta 36%-kal nőtt

Hosszú út áll előttünk, hiszen a garantált minimális jövedelemre vonatkozó követeléseink eddig nem teljesültek. Amennyiben a hárompárti norvég kormány komolyan gondolja a szegénység felszámolására tett ígéreteit, egy „gazdasági alap” bevezetése szerintünk jó kezdeti lépés lenne ezen az úton.

Jóléti rendszerünknek jótékonyági elvek helyett arra kell épülnie, hogy a méltóságteljes élethez mindenkinek joga van.

Leiv Mørkved

elnök – EAPN Norvégia / a Jóléti Szövetség

Norvégia és az EU: hosszú történet...

Norvégia kapcsolatait az EU-val elsősorban az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodás szabályozza. Az EGT-megállapodás 1994. január 1-je óta van hatályban, lényege pedig, hogy az egységes

piaci jogszabályokat a mezőgazdaság és a halászat kivételével az EU-tagállamai mellett Norvégiára, Izlandra és Liechtensteinre is kiterjeszti.

Annak ellenére, hogy az Európai Közösséghez való csatlakozásról tartott 1972-es, illetve az európai uniós csatlakozásról rendezett 1994. évi népszavazás egyaránt kudarcot vallott, a norvég nemzeti párbeszédben az elmúlt években ismét többször felmerült a kérdés, hogy Norvégia kérje-e újból az EU-tagságot. A 2005. október 17-én hivatalba lépett Stoltenberg-kormány azonban kijelentette, hogy hivatali ideje alatt nem fogja kérni Norvégia felvételét az EU-ba.

A lisszaboni stratégiával Norvégia is szoros kapcsolatban van, mivel az EGT-megállapodás révén be kell építenie a vonatkozó jogszabályokat saját szabályozásába. Az EU-tagállamok közötti nyitott koordináció szerint azonban Norvégia hivatalosan — EU-tagság hiányában — nem vesz részt ebben a folyamatban.

Forrás: EB

Az EAPN Norvégia, mint partnerségi hálózat

Az EAPN Norvégia avagy a Jóléti Szövetség szervezetek, szövetségek és munkacsoportok hálózatából álló partnerség, aminek célja a Norvégiában élő, gazdaságilag, szociálisan és jogilag hátrányos helyzetű csoportok támogatása és segítése. A hálózat 1998. március 6-án alakult meg.

Történetünk: Néhány szervezet 1998 előtt is szervezett közös megbeszéléseket, és már 1996–1997-ben elindítottuk azokat az együttműködési projekteket, amelyek végül az önszerveződő csoportok új tendenciájáról szóló, „Vadászat a negyedik szektorra” című jelentéshez vezettek. 1997-ben a parlamenti választási kampány során „Ami sok, az sok” címmel tiltakozó akciót szerveztünk.

Tagszervezeteink azóta szorosabb együttműködést folytattak, és különböző összehangolt tevékenységek — médiaszereplések, lobbizás és a tagszervezetek közötti tárgyalások stb. — segítségével próbálták láthatóvá tenni a

norvégiai szegénységet. A hálózat mára 24 tagszervezetből áll, körülbelül 45 000 taggal.

Célkitűzések: Fő célkitűzéseink között szerepel a szegénység felszámolása, a felhasználók nagyobb arányú részvételének biztosítása, valamint munkacsoportjaink munkakörülményeinek javítása.

Munkamódszerek: Vezérelvünk a társadalmilag fenntartható fejlődés ideológiája, valamint a letről felfelé haladó megközelítés, amely lehetővé teszi, hogy tagjaink hallathassák hangjukat.

Tagszervezeteink támogatják az álláskeresőket, a lakásbérlelőket, az egyedülálló szülőket, a munkahelyteremtőket, a szegénységben élő gyermekes háztartásokat, a fogyatékkal élők szüleit, a támogatásban és/vagy képzésben részesülőket, az elítélteket, a bevándorlókat, a gyógyult kábítószer-használókat stb.

A mi szerepünk a lobbizás, a tagszervezeteink és a politikusok, a kormány, illetve a különböző intézmények közötti kapcsolatok koordinálása, valamint a részvétel a tagszervezeteink érdekeit támogató munkacsoportokban, azaz a felhasználók nagyobb fokú részvételének elősegítése. Fő célunk, amelyért immár tíz éve lobbizunk kitartóan, a minimális jövedelmi rendszer norvégiai bevezetése, amely kutatásokon és a háztartások standard költségvetésén alapulna, a Fogyasztási Kutatások Nemzeti Intézetének felmérései szerint. Ez alapján egy egyedülálló személynek a lakbér és a villanyszámla befizetése után legalább évi 10 000 euróra van szüksége a megélhetéshez. Az egyedülállók esetében a szegénységi küszöb az EU meghatározása szerint (a nemzeti medián jövedelem 60%-a) Norvégiában évi 16 000 euró.

Rolf Solvang

Az EAPN Norvégia igazgatótanácsának és az Elítéltek Szervezetének (SON) tagja

Az EAPN Norvégia kapcsolattartója: Leiv Morkved: leiv@velferdsalliansen.no

A szociális támogatás rendszere Norvégiában

2004-ben a szociális támogatásban részesülő 132 100 fő összesen 4,9 milliárd NOK (630 millió euró), azaz havonta fejenként közel 7100 NOK (910 euró) összegű támogatást vett fel. A kedvezményezettek átlagosan öt hónapig részesültek ellátásban.

Bár a szociális támogatásban részesülők száma 2004-ben csökkent, a lakosságon belüli arányuk (a teljes lakosság 4,6 millió fő) megközelítőleg ugyanakkora maradt, mint az elmúlt öt évben, azaz 3%. A szociális támogatás kedvezményezettjei sok esetben gyermekkel és házastárssal is rendelkeznek. Ezt a tényezőt is beleszámítva azt mondhatjuk, hogy 2004-ben körülbelül 218 000 személy kapott hosszabb-rövidebb ideig szociális támogatást. A kedvezményezettek kor szerinti megoszlása az elmúlt években nem sokat változott, a legnagyobb csoportot változatlanul a 30–39 év közötti segélyezettek jelentik, a lakosságon belüli részarányt tekintve viszont a 20–24 éves korosztály van többségben.

2004 végén a szociális szolgálatoknál 5395 munkahelyet tartottak nyilván. Ebbe csak a hagyományosan a szociális szolgálatokhoz kapcsolódó feladatok tartoznak bele, amilyen a tanácsadás, konzultáció, megelőzési munka, illetve a tiltott anyagokkal visszaélő személyekkel végzett munka. A munkahelyteremtési programokkal járó álláshelyeket is beleszámolva 6084 munkahelyről beszélhetünk. A megyék között még mindig nagy különbségek vannak, mindenesetre az 1000 felnőttre (18. életét betöltött személyre) jutó alkalmazottak aránya 2004-ben 1,7 fő teljes munkaidőben dolgozó munkaerővel volt egyenértékű.

Forrás: Norvég Statisztikai Hivatal

A *Hálózati Hírek* célja, hogy konkrét témákról általános vitát kezdeményezzen. Az itt szereplő vélemények nem feltétlenül tükrözik az EAPN álláspontját. Ha jelen szám tartalmával kapcsolatban észrevétele van, kérjük, küldje el e-mailben a team@eapn.skynet.be címre.

Szerkesztő: Fintan Farrell
A kiadásért felel: Vincent Forest

EAPN, rue du Congrès, 37-41 (Box 2) – B-1000 Brüsszel
Tel.: +32 2 230 44 55 – Fax: +32 2 230 97 33 – E-mail: team@eapn.skynet.be – Weboldal:
www.eapn.org

Az Európai Bizottság támogatásával